

6 juni 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Selectie en/of loting – of andersom Nieuwe vooropleidingseisen onder de loep (reactie op het voorstel voor aanpassing van de Ratho) (internetconsultatie)

INHOUD

1	Inleiding: Internetconsultatie Ratho	1
2	De nieuwe zaken in de Ratho langslopen	2
2.1	Kandidaat = Aspirant-student (dus wetsvoorstel uitbreiden)	2
2.2	Gebruik van 'verzorgen' en 'aanbieden'	3
2.3	Aanpassing aanvullende eisen – onrealistisch en onmogelijk	3
2.3.1	<i>Nadere eisen moeten passen binnen de formele context</i>	
2.3.2	<i>Lichtere eisen</i>	
2.3.3	<i>Zwaardere eisen</i>	
2.3.4	<i>Verkapte verzwaring – ook formeel zo te zien</i>	
2.3.5	<i>Nalopen hoe aan die 'formeel onmogelijke eis' kan worden voldaan, vooraf</i>	
2.3.6	<i>Tussenoplossing?</i>	
2.4	Fixusopleiding	6
2.5	Formulering artikel 4.6, leden 1 en 2 – voor de fixusprocedure	6
2.6	Formulering artikel 4.6, lid 3	6
2.6.1	<i>Nalopen van de opties, vast te stellen per jaar</i>	
2.6.2	<i>Welke logistieke drempels kunnen zich voordoen... bij alleen selectie</i>	
2.6.3	<i>Selectie met loting</i>	
2.6.4	<i>Terugtrekken en niet slagen...</i>	
2.6.5	<i>Het artikel dan toch... lid 3</i>	
2.7	Formulering artikel 4.7	10
2.8	Formulering artikel 4.7a	11
3	Fout in artikel 4.8 – het herstellen ervan kan ook nog worden meegenomen	12
4	Tijdpad in vogelvlucht	12
5	Wijzigingen verband houdend met het gewijzigde artikel 7.53 WHW	12
6	Tot slot	14
	Annex	15
	Handboek Selectie (opgesteld door universiteiten)	

1 Inleiding: Internetconsultatie Ratho

Er is weer een internetconsultatie gestart, met als deadline 16 juni. Het betreft de 'wijziging van de Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs'. In die Ratho staan de regels met betrekking tot de wijze waarop aspirant-studenten hun interesse kunnen laten blijken in hbo- en wo-opleidingen. Vooral de fixus-opleidingen spelen daarbij een rol, zodanig dat die jongeren heel attent dienen te zijn als het gaat om de deadlines en de eisen die worden gesteld.

Maar de Ratho vermeldt ook nadere vooropleidingseisen voor veel opleidingen en dan gaat het voor havisten en vwo'ers om de profielen en eventuele bijkomende vakken (en alle mbo'ers mogen gewoon elke hbo-opleiding gaan doen). Voor die groep is 1 mei een belangrijke datum, om te voorkomen dat de deur in het slot valt (niet voor deeltijders want die zijn gewoon altijd welkom).

De regeling kan dus nu becommentarieerd worden vanwege het volgende doel (met een citaat uit de toelichting op het voorstel dat ook op onze website is te vinden bij 'nieuwsbrieven en stukken, in de middelste kolom):

De onderhavige wijziging van de Regeling aanmelding en toelating hoger onderwijs (hierna: Regeling) heeft betrekking op het in lijn brengen van de Regeling met artikel 7.53 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), omdat dat artikel op (PM datum) is aangepast in verband met het toevoegen van loting aan het instrumentarium voor decentrale selectie. De onderhavige wijziging van de Regeling ziet ook op bijlagen A en B. Bijlage A heeft betrekking op de nadere vooropleidingseisen voor opleidingen van het wetenschappelijk onderwijs, bijlage B omvat nadere vooropleidingseisen voor opleidingen van het hoger beroepsonderwijs

2 De nieuwe zaken in de Ratho langslopen

We nemen de nieuwe artikelen in de Ratho hieronder onder de loep, maar tevens kijken we in het algemeen naar een aantal zaken, ook toch maar weer taalkundig. Daarbij gaan we in op een zeer belangrijk besluit, toch wel sluipenderwijs genomen door de overheid. Het betreft het voornemen om, waar nu in de lijst met nadere vooropleidingseisen bij een profiel het symbool # kan staan met als gevolg dat toelating niet mogelijk is, aldaar met een trits vakken te komen. Maar die vakken passen niet bij de reguliere opzet van het havo-examen (daar kijken we vooral naar) en die aanpak is 'onredelijk' te noemen. Ook betreft het een formele verzwarende in dat opzicht, maar dit wordt dus niet in de regeling gemeld, zijnde een duidelijke ommissie.

2.1 Kandidaat = Aspirant-student (dus wetsvoorstel uitbreiden)

In de huidige Ratho wordt gesproken over 'kandidaat', op de volgende wijze:

kandidaat: *degene die zich wil aanmelden of laten inschrijven voor de eerste periode van een associate degree-opleiding met een studielast van 60 studiepunten, voor een propedeutische fase van een bepaalde bacheloropleiding of, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode in een bacheloropleiding met een studielast van 60 studiepunten;*

Het is evenwel zo dat het begrip kandidaat niet wordt gebruikt in de WHW, ook niet in het wetsvoorstel dat nu voor de Ratho op tafel ligt. Dat zou toch zeker handig zijn, als het gaat om het op elkaar afstemmen van wetten en regelingen. Men gebruikt in de wet het begrip 'aspirant-student', gelet op bijvoorbeeld dit artikel:

Artikel 6.7a. Aan toestemming verbonden verplichtingen

1. *Aan de toestemming, bedoeld in artikel 6.7, eerste lid, zijn de volgende verplichtingen voor het instellingsbestuur verbonden:*

- a. *het selecteren van **aspirant-studenten**;*
- b. *het vaststellen van een regeling voor de selectiecriteria en -procedure;*

Volgens de wetgeving heeft een aspirant-student het recht om in voorkomend geval bij het College van Beroep van de hogeschool of universiteit aan te kloppen als er klachten zijn over activiteiten, zonder formeel gezien al de status van student te hebben. Dat betekent dat een 'kandidaat' dit als zodanig niet kan doen als het gaat om de consequenties van de Ratho.

In het wetsvoorstel dat nu aan de consultatie wordt onderworpen staat wel 'aspirant-student' en niet 'kandidaat'. Dat is dus logisch – maar het is tegengesteld aan wat er nu al in de Ratho staat.

Het voorstel van onze kant is derhalve dit overal aan te passen en in de vernieuwde Ratho ook consequent over 'aspirant-student' te spreken.

Het betekent echter dat het wetsvoorstel nu niet volledig is en dient te worden aangevuld met een algemene verandering (en taalkundig gezien 'bepaalde' bij 'bacheloropleiding' kan worden weggelaten, samen met wat nog meer aanpassingen in de tekst):

Het begrip 'kandidaat' wordt in de gehele regeling vervangen door 'aspirant-student. Daarmee wordt in de begrippenlijst een aanpassing gepleegd:

Oud:

Kandidaat: degene die zich wil aanmelden of laten inschrijven voor de eerste periode van een associate degree-opleiding met een studielast van 60 studiepunten, voor een propedeutische fase van een bepaalde bacheloropleiding of, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode in een bacheloropleiding met een studielast van 60 studiepunten;

Nieuw:

Aspirant-student: degene die zich aanmeldt of wil laten inschrijven voor de eerste periode van een associate degree-opleiding met een studielast van 60 studiepunten of voor de propedeutische fase van een bacheloropleiding dan wel, indien die fase niet is ingesteld, de eerste periode in deze bacheloropleiding met een studielast van 60 studiepunten;

2.2 Gebruik van ‘verzorgen’ en ‘aanbieden’

We hebben al vaker gewezen op het consequent niet goed gebruiken van begrippen in elkaar aanvullende wetten en regelingen. Zo wordt in dit voorstel gesteld dat een instelling een ‘opleiding verzorgt’. In de WHW komt echter ook voor dat een instelling een ‘opleiding aanbiedt’. Een voorbeeld: *Indien een instelling een opleiding aanbiedt, gericht op een bepaald beroep, en...*

Nogmaals de oproep om dit alles te harmoniseren.

2.3 Aanpassing aanvullende eisen – onrealistisch en onmogelijk

De Ratho is bedoeld voor aanvullende zaken en regelingen, naast het moeten hebben van een diploma mbo, havo of vwo – afhankelijk van de opleiding waarvoor een aspirant-student opteert.

2.3.1 Nadere eisen moeten passen binnen de formele context

Het ligt voor de hand dat de formulering van de eisen realistisch is en past binnen de kaders waarmee die mensen te maken hebben, in de reguliere context van een vooropleiding. Dat wil zeggen dat men zich, omdat het gaat om ‘nadere vooropleidingseisen’, dient te baseren op hetgeen in formele zin binnen die ‘vooropleiding’ kan plaatsvinden. Aspirant-studenten kunnen niet worden gedwongen aan extra eisen te worden onderworpen bijv. als de eigen school dit niet mogelijk maakt dan wel dat de betrokkene aanvullende kosten dient te maken buiten de reguliere opleiding om.

2.3.2 Lichtere eisen

Voor een landelijke opleiding worden aanvullende eisen opgesteld door de aanbieders, aan OCW voorgelegd en na goedkeuring in de Ratho vermeld. Dat kan betekenen dat iemand al gaandeweg wordt geconfronteerd met ‘lichtere’ eisen en dat houdt in dat die eisen meteen ingaan. Er hoeft namelijk geen rekening meer te worden gehouden met de eerdere profielkeuze, de vakken binnen een profiel en de vakken in het zgn. vrije deel. Dat iemand ‘toen’ meer vakken heeft gekozen dan pas nu nodig blijkt te zijn, is dan ‘meegenomen’.

2.3.3 Zwaardere eisen

Er kan echter ook sprake zijn van een ‘verzwaring’ en alsdan gaan de nadere vooropleidingseisen pas in voor degenen die een profiel en een examenpakket moeten gaan kiezen. In deze aanpassing van de Ratho wordt geen melding gemaakt van ‘verzwaringen’. Maar dat is echter schijn.

2.3.4 Verkapte verzwaring – ook formeel zo te zien

Het lijkt ons dat er aanpassingen zijn gepleegd die in ieder geval te zien zijn als een vorm van verzwaring – al wordt de suggestie gewekt van een verlichting in de toelichting. Maar dit gebeurt – en dat is veel erger – niet conform de normale gang van zaken is bij het kiezen van een examenpakket (formeel) en het bezien of valt te voldoen aan de eisen die aanvullend worden gesteld.

We geven hiervan twee voorbeelden van een opleiding waarbij dit speelt. De overheid kan vervolgens zelf wel alles verder nalopen en veranderen (al komen we verderop wel met een oplossing).

Het gaat om de volgende aanpassing die nu wordt voorgesteld:

De huidige situatie:

- a. Bij een profiel, we nemen C&M in de rechterkolom, staat nu een # voor een havist die Technische Natuurkunde of Biomedische Technologie wil gaan doen, als Bachelor. Dat betekent dat toelating niet mogelijk is op basis van de (hier niet vermelde) eisen die men in de praktijk moet stellen om de studie goed te kunnen starten en verder te doorlopen.

B Technische Natuurkunde	*	nat of nlt of o&o	#	#
B Biomedische Technologie	*	nat of nlt of o&o	#	#

Biomedische Technologie wordt in het hbo alleen door de Hogeschool van Amsterdam aangeboden. Technische Natuurkunde wordt door vier hogescholen verzorgd (HvA, Saxion, Fontys, Haagse Hogeschool).

De nieuwe voorgestelde situatie:

b. Bij het profiel C&M (cultuur en maatschappij dus) staat nu voor beide bacheloropleidingen de volgende eisen, uiterst rechts:

a. De rij 'B Technische Natuurkunde' wordt vervangen door:

B Technische Natuurkunde	*	nat of nlt of o&o	wisB en nat	#

b. De rij 'B Biomedische Technologie' wordt vervangen door:

B Biomedische Technologie	*	*	wisA of wisB + schk + biol	wisA of wisB + schk + biol

We nemen vanwege de aanpassing Biomedische Technologie onder de loep. Havo-C&M kan straks alleen maar toelating bieden als de vakken Wiskunde-A of-B, Scheikunde en Biologie zijn gevolgd. Daar zit 'm de kneep: *gevolgd*, binnen de reguliere mogelijkheden voor een havo-opleiding binnen onze wet- en regelgeving.

Er zijn in wettelijke zin zeven examenvakken af te leggen bij het havo. Dit geldt voor C&M:

Cultuur en Maatschappij: binnen dit profiel is het vak geschiedenis verplicht. Op de havo is ook een moderne vreemde taal verplicht, op het vwo is wiskunde C verplicht. Daarnaast is er keuze voor twee profielkeuzevakken.

De eerste keuze is tussen: aardrijkskunde, maatschappijwetenschappen, of economie. Voor het tweede profielkeuzevak is er de keuze tussen: kunstvakken, filosofie of een moderne vreemde taal'

Een havo-leerling kan dus naast Nederlands, Engels en de vier profielvakken (waarbij geen wiskunde, scheikunde of biologie voorkomt) nog één vak nemen. Dat kan en mag wiskunde-A of -B, scheikunde of biologie zijn.

Daaruit blijkt dat binnen de reguliere vormgeving van het examenpakket een leerling met C&M nooit kan voldoen aan de eisen die worden gesteld.

Dat kan alleen maar door bij een directe doorstroom na het havo-examen:

- extra vakken te volgen (twee extra dus) op de eigen school, of
- vakken ernaast te doen, bijvoorbeeld niet op school maar via het volwassenenonderwijs of andere instituten die een samenwerkingsverband hebben met een hogeschool;

Hierbij kan worden opgemerkt dat voor die laatste aanpak de minister recent heeft aangegeven voor instromende buitenlandse a.s. studenten dat hij daaraan een einde wil maken.

Uiteraard zijn er jongeren die later tot andere inzichten komen en toch een hele andere richting op willen gaan (C&M en Techniek liggen overigens behoorlijk ver uit elkaar...). Dat kan later, bijvoorbeeld in deeltijd, om dan te worden toegelaten op basis van de zgn. 21+-toetsen. Daarop kan iemand zich voorbereiden, mede naast een baan of in een andere situatie.

Het is dus nadrukkelijk voor degenen die direct willen doorstromen een kwestie van een verzwaring. Degenen die nu met havo-4 bezig zijn, moeten twee of drie vakken extra doen – waarvoor ze dus deficiënt zijn. Binnen de huidige regeling kan een hogeschool stellen dat ze wel mogen beginnen en in het eerste jaar die deficiënties in het begin kunnen wegwerken. Maar formeel gaat het dan om de examenstof van het havo of vwo.

Naar onze mening is dit een niet gewenste situatie, in strijd met de bedoeling van de wet en het streven naar studeerbaarheid – en toelaatbaarheid binnen het stelsel.

2.3.5 Nalopen hoe aan die 'formeel onmogelijke eis' kan worden voldaan, vooraf

Uiteraard hebben we uitgezocht hoe de hogescholen hiermee omgaan. Voorbeeld is de HvA (willekeurig genomen) voor de Biomedische Technologie. De bron is de website van de HvA.

Ontbrekende vakken

Heb je een havo- of vwo-diploma met het profiel E&M of C&M zonder Scheikunde en of Biologie dan kun je alleen toegelaten worden met deelcertificaten voor die vakken van het volwassenonderwijs, certificaten van het Boswell-Bèta examen of certificaten van het voortentamen van de CCVX.

Aanbevelingen

Als je nog geen profiel hebt gekozen hebben wij je, als jouw school die mogelijkheid biedt, Wiskunde B en Biologie te kiezen om je kans op een succesvolle afronding van de opleiding te vergroten. Ben je al verder in je vooropleiding en heb je geen Wiskunde B gehad? Dan is het mogelijk om een opfriscursus te volgen en op die manier vast een basis te leggen. [Lees meer.](#)

Nogmaals: Havisten met C&M hebben geen wiskunde. Vwo'ers hebben dit vak wel, met wiskunde-C als mogelijkheid.

Voor wie

- Voor aankomende HvA-studenten die hun kennis van wiskunde B willen opfrissen.
- Voor aankomende HvA-studenten die geen wiskunde B in het havo- of vwo-profiel hebben, maar willen starten met een opleiding waarbij Wiskunde B een toelatingseis is (deficiënt).
- Voor 21+-kandidaten die via deze cursus het onderdeel Wiskunde B van het [21+-toelatingsonderzoek](#) behalen.

Het betekent dat in het genoemde geval iemand die geen wiskunde B heeft gedaan, toch mag beginnen en het vak in de propedeuse dient in te halen.

Maar we plaatsen zonder meer stevige kanttekeningen bij de situatie waarbij het volgende wordt gecommuniceerd – zoals hierboven ook al stond:

dan kun je alleen toegelaten worden met deelcertificaten voor die vakken van het volwassenonderwijs, certificaten van het Boswell-Bèta examen of certificaten van het voortentamen van de CCVX.

Het gaat om het doen van cursussen buiten het havo-examen om, bij externe instellingen die daarvoor geld vragen. Aanstaaende studenten moeten derhalve extra kosten maken. Voor de duidelijkheid, het gaat ons niet om de HvA maar om de aanpak in het algemeen.

Een aspirant-student wordt geacht zich aan te melden bij de hogeschool en op die manier een formele relatie met de instelling te krijgen. Mocht het bij die uitbesteding (dus niet als het gaat om het volwassenonderwijs, formeel verzorgd) komen tot een meningsverschil over bijvoorbeeld de uitslag van een examen of tentamen, is niet helder wie daarop kan en moet worden aangesproken.

Vraag: Waarom doet de hogeschool dit niet zelf? Kan dit formeel worden uitbesteed?

2.3.6 Tussenoplossing?

We verzoeken OCW nadrukkelijk hiernaar te gaan kijken. Een oplossing kan zijn door de volgende aanpak te gaan hanteren, met een aanvullende opzet van de Ratho:

- Als niet aan de eisen binnen de reguliere kaders voor het examen kan worden voldaan, wordt in de tabel een # bij een profiel opgenomen.
- In een aparte tabel in de Ratho wordt vermeld dat als iemand (later) toch toegelaten wil worden, hij of zij aan niet-reguliere eisen moet voldoen, door middel van het vermelden van die eisen. Tevens dient te worden aangegeven op welke wijze de hogeschool of universiteit zelf zorgdraagt voor het eventueel bieden van ondersteuning, en daarbij niet leunt op een private instelling en dus aanvullende niet-formele regelingen.

2.4 Fixusopleiding

In de Ratho wordt gesproken over de 'fixusopleiding'. Dit begrip komt niet in de WHW voor. Wel staat er onder meer in de wet: *Het instellingsbestuur kan per opleiding in verband met de beschikbare onderwijscapaciteit het maximum aantal studenten vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor de propedeutische fase van de desbetreffende opleiding.*

Bij de definitie van de fixusopleiding in de Ratho wordt hiernaar verwezen. Vraag is derhalve waarom het begrip niet in de WHW kan worden opgenomen. Dat is best handig omdat anders die lange omschrijving moet worden gehanteerd.

Ook taalkundig klinkt hier 'per opleiding' niet echt prettig. Dat suggereert dat men alle opleidingen op die manier gaat behandelen. Het gebruiken van 'voor een opleiding' lijkt wat beter te zijn:

Het instellingsbestuur kan voor een opleiding in verband met de beschikbare onderwijscapaciteit het maximum aantal studenten vaststellen dat voor de eerste maal kan worden ingeschreven voor de propedeutische fase van de desbetreffende opleiding. Daarmee is er sprake van een fixusopleiding.

Het is ook weer een voorbeeld van het niet 'synchroniseren' van wetten en regelingen.

Daarnaast heeft men het vooral ook over 'numerus fixus', ook de overheid zelf op websites. Maar goed, dan betreft het juist het 'aantal' studenten dat maximaal kan worden ingeschreven.

2.5 Formulering artikel 4.6, leden 1 en 2 – voor de fixusprocedure

We bezien eerst de formuleringen voor de leden 1 en 2 van het aangevulde artikel 4.6:

Artikel 4.6. Aanmelding kandidaten

1. De kandidaat die wil deelnemen aan de selectie meldt zich in de periode van 1 oktober tot en met 15 januari, via Studielink, aan bij de instelling die de fixusopleiding verzorgt.
2. In afwijking van het vorige lid laat het instellingsbestuur de kandidaat deelnemen aan de selectie als deze zich na 15 januari aanmeldt, als het vaststelt dat er bij weigering van deelname sprake zou zijn van onbillijkheid van overwegende aard.

Er is geen sprake van een afwijking zoals in lid 2 staat, maar van een *aanvulling*. Dit kan echter wel een afwijking zijn als er een verplichting in lid 1 zou zijn opgenomen, als zodanig geformuleerd:

- 1 *De aspirant-student die wil deelnemen aan de selectie dient zich in de periode van 1 oktober tot en met 15 januari via Studielink aan te melden bij de instelling die de fixusopleiding verzorgt.*

Dan wordt lid 2:

- 2 *Indien de aspirant-student zich aanmeldt na 15 januari om te willen deelnemen aan de selectie, kan het instellingsbestuur dit toestaan als wordt vastgesteld dat er bij weigering ervan sprake is van onbillijkheid van overwegende aard.*

2.6 Formulering artikel 4.6, lid 3

Vervolgens nemen we lid 3 onder de loep:

3. Onverminderd het eerste en tweede lid van dit artikel kan het instellingsbestuur bepalen dat een aspirant-student die niet heeft kunnen deelnemen aan de selectie op basis van de kwalitatieve selectiecriteria, kan deelnemen aan de loting, als het vaststelt dat bij weigering van deelname sprake zou zijn van een onbillijkheid van overwegende aard. Indien gebruik wordt gemaakt van verschillende lotingsgewichten, maakt het instellingsbestuur vooraf bekend aan een aspirant-student welk gewicht aan de loting, zoals bedoeld in de eerste volzin, wordt toegekend.

2.6.1 *Nalopen van de opties, vast te stellen per jaar*

Dit lid dient nadrukkelijk te worden gezien in het licht van de opties die hogescholen en universiteiten krijgen – dus ook de Ad-opleidingen, als men daarvoor een fixus zou willen gaan hanteren. Hier geven we voor de goede orde een overzicht van wat die opties zijn, in de gehele context.

- Alle plaatsen worden toegekend op basis van een *selectie* met inzet van minimaal twee criteria waarmee wordt voorkomen dat alleen maar naar de examencijfers wordt gekeken. Het tweede criterium en eventueel meerdere criteria worden door de instelling zelf bepaald (motivatiebrief, gesprek, meedoen aan een activiteit, meeloopdag, werkstuk, noem maar op).

- Alle plaatsen worden toegekend door gebruik te maken van een *loting* waarbij iedereen eenzelfde kans heeft om te worden toegelaten, dus het gaat om een *ongewogen* loting. Er worden derhalve geen aanvullende criteria gebruikt om bijvoorbeeld aspirant-studenten (toch) alvast toe te laten of af te wijzen.
- Er wordt een *procedure gebruikt die een aantal stappen kent*, om zorgvuldig na elkaar te zetten, om de aspirant-studenten goed te kunnen bedienen en daarin ook een persoonlijke en individuele vorm van verantwoordelijkheid te geven, vooral door goed 'bij de les te blijven'.

Men begint met een *selectie* te maken op basis van minimaal twee kwaliteitscriteria. Dat leidt tot het *direct* plaatsen toekennen, voor een deel van de aspirant-studenten. Het percentage van het aantal beschikbare plaatsen daarvoor kan men zelf vaststellen, in overleg met de verantwoordelijke betrokkenen binnen de opleiding.

Daarbij kan echter ook worden vastgesteld dat bepaalde aspirant-studenten zodanig 'onvoldoende' uit die selectie naar voren komen dat ze te horen krijgen dat ze *niet zijn geselecteerd* maar ook niet mogen meedoen aan de loting. Daarvoor moeten dus heldere oordelen zijn geveld, onderbouwd met stevige argumenten dan wel met bewijzen dat het ook 'de eigen schuld' van de betrokken persoon is.

Het *restant* van de plaatsen komt daarmee beschikbaar voor het *verloten* ervan onder de gegadigden die hebben aangegeven daaraan mee te willen doen, alsmede degenen waarvan de opleiding vindt dat ze alsnog in aanmerking kunnen komen bijv. via een hardheidsclausule.

Vervolgens wordt de *loting* geregeld. Daarbij kan iedereen die nog in aanmerking komt, een *gelijke kans* worden geboden. Maar het kan tevens zo zijn dat iedere nog resterende aspirant-student een *persoonlijk gewicht* meekrijgt op basis van de uitkomsten van de beoordeling van die twee kwalitatieve criteria. Daarbij kunnen ook 'klassen' worden gemaakt, dus dat binnen elke klasse de betrokkenen dezelfde kans hebben en stapsgewijs de nog beschikbare plaatsen worden verdeeld.

Het betekent derhalve dat een hogeschool of universiteit elk jaar moet bepalen welke constructie wordt gehanteerd, met de volgende keuzemogelijkheden:

- *Aantal*: Bepalen van het aantal beschikbare plaatsen als numerus fixus;
- *Hardheidsclausules*: Vaststellen in grote lijnen welke situaties mogelijk vallen onder het gebruiken van de hardheidsclausules, voor de diverse stappen die worden doorlopen;
- *Maken van een keuze uit de volgende opties*:
  - *Alles via selectie*: Vaststellen of deze plaatsen allemaal worden toegekend via de decentrale selectie met inzet van minimaal twee kwaliteitscriteria en vervolgens bepalen welke criteria dit zijn;
  - *Alles via ongewogen loting*: Vaststellen dat alle plaatsen worden verdeeld op basis van een ongewogen loting, dus zonder gebruikmaking van een selectie op wat voor wijze dan ook. Het is dan wel zo dat de aspirant-student in de aanloop naar de loting zichtbaar blijkt dient te geven van een serieuze belangstelling om te mogen meedoen, bijvoorbeeld door alle gevraagde stukken op tijd aan te leveren – tenzij er sprake van overmacht, door de instelling te bepalen;
  - *Een deel via selectie en de rest via loting*: Vaststellen dat een deel van deze plaatsen wordt toegekend via de decentrale selectie met inzet van minimaal twee kwaliteitscriteria en met welke criteria en voor welk deel dit is en waarbij het restant beschikbaar is voor loting. Daarbij wordt tevens besloten of het een ongewogen loting betreft dan wel een gewogen loting waarbij het gewicht per aspirant-student voortvloeit uit de beoordeling met inzet van de gebruikte kwaliteitscriteria. Mede wordt vastgesteld of gebruik wordt gemaakt van zgn. gewichtsklassen waarover de aspirant-studenten worden verdeeld en dan meer of minder kans maken met die klasse en daarbinnen. Voor beide vormen van loting geldt dat de instelling kan bepalen om op voorhand aspirant-studenten uit te sluiten ervan op basis van bijvoorbeeld het aanmeldgedrag en de wijze van handelen bij de bijpassende acties.

2.6.2 Welke logistieke drempels kunnen zich voordoen... bij alleen selectie

Het kan zijn dat de instelling zelfstandig besluit geen enkele vorm van loting te gaan gebruiken. Maar het betekent dat als iemand zich pas een tijdje na 15 januari aanmeldt en de instelling meteen in de periode erna alles wil gaan afronden, het zo kan zijn dat hij of zij achter het net vist. Voor de goede orde, in de wet staat dat het gehele proces (selectie en al dan niet met loting) *uiterlijk* 14 april dient te zijn afgerond. Maar de instelling kan zelf een 'deadline' als horizon voor de bekendmaking vaststellen, als deze maar na 15 januari en voor 15 april ligt, als we de wet als zodanig interpreteren.

Volgens lid 2 van dit artikel is er sprake van het moeten hanteren van een hardheidclausule d.w.z. dat na 15 januari ook nog de 'late aspirant-studenten' moeten worden geïdentificeerd en in het beoordelingsproces dienen mee te lopen als de instelling vindt dat het te-laat-zijn niet aan de persoon zelf en zijn of haar handelen is te verwijten.

Het betekent dat op 16 januari een van de volgende situaties zich kan gaan voordoen:

- Er zijn minder aspirant-studenten dan er plaatsen zijn of precies evenveel;
- Er zijn minder aspirant-studenten dan er plaatsen zijn en men verwacht nog wel wat meer aspirant-studenten na 15 januari, maar daarbij zal het aantal beschikbare plaatsen niet worden overschreden;
- Er zijn minder aspirant-studenten dan er plaatsen zijn of precies evenveel en men verwacht nog meerdere aspirant-studenten waardoor het aantal beschikbare plaatsen zal worden overschreden (na beoordeling van de te-laat-komers).

Dat betekent sowieso dat de instelling moet vaststellen hoe te handelen in de richting van degenen die zich (ruim) voor 15 januari hebben aangemeld, in het geval er sprake is van het gebruiken van de selectie op basis van de kwaliteitscriteria. Dan heeft men de volgende opties:

- Beginnen met de selectie voor 15 januari, voor een deel van de beschikbare plaatsen, en die personen alvast toelaten;
- Het restant verdelen na 15 januari, voor degenen die niet door de mand zijn gevallen alsmede voor aspirant-studenten die zich pas na 15 januari aanmelden en op basis van de hardheidsclausule kunnen worden meegenomen.

Als er geen loting aan is vastgekoppeld, kan dit als het ware doorgaan tot 14 april. Maar ja, hoe lang houdt de instelling nog plaatsen vast voor mogelijke aspirant-studenten die zich heel laat komen aanmelden – bijvoorbeeld omdat ze ergens anders niet mogen gaan studeren? Kun je dus zeggen: We ronden alles per 1 maart af, want als iemand zich dan nog komt melden, dan had die persoon meer eerder moeten komen? De vraag is derhalve in welke mate de instelling hierbij kan handelen, zonder formeel in de problemen te komen, botsend met de overheid.

Het kan in het verlengde daarvan voorkomen – om maar een beeld te schetsen – dat in het geval de selectie (dus zonder loting) al voor 15 januari van start gaat, de instelling besluit om bijvoorbeeld 80% van de plaatsen daarbij te gaan verdelen – als zich al meer dan voldoende a.s. studenten hebben gemeld. De resterende 20% wordt vastgehouden voor degenen die in eerste instantie niet voldoende 'kwaliteitspunten' scoorden en degenen die zich ergens in de eerste helft van januari aanmelden, plus degenen die te laat zijn maar een persoonlijk pardon krijgen.

Stel vervolgens dat blijkt bij die nieuwe groep zoveel goede a.s. studenten zitten dat die 20% niet voldoende is en tevens kan worden geconstateerd dat er afvallers zijn die ook al bij die 80% een plekje hadden toegewezen gekregen, als ze eerder zouden zijn geweest. Je kunt dan niet alsnog een aantal studenten van die 80% een negatief oordeel gaan opplakken. Of wel?

Het betekent eigenlijk dat alle aspirant-studenten pas zekerheid kan worden geboden als de allerlaatste groep aanmelders is beoordeeld en alle oordelen zijn geveld. Anders gezegd, er zal toch wel een deadline moeten zijn, voor iedereen. Is dat 15 februari... of 1 maart? Of... toch eerder? Dat is mede te zien in het licht van het feit dat er dan geen loting plaatsvindt, en dus de periode tot 14 april niet helemaal hoeft te worden benut voor de totale procedure.

2.6.3 Selectie met loting

Het kan ook zo zijn dat de instelling een deel van de plekken in petto heeft voor degenen die aan een selectie worden onderworpen, en dat de rest via een vorm van loting wordt verdeeld. Die loting kan pas plaatsvinden als die selectieprocedure inclusief de groepen die via de hardheidsclausule

mogen meedoen, is afgerond. Degenen die echt geen kans maken, worden gewoon afgewezen. De rest wordt doorgeleid naar de loting.

Maar daar zitten derhalve ook degenen bij die:

- zich niet voor 15 januari hebben aangemeld;
- daarna zich hebben aangemeld, maar te laat waren om alsnog mee te kunnen doen (voor het afronden van de selectie), op basis van verklaarbare redenen, dus met inzet van de hardheids-clausule;
- vervolgens pas belangstelling tonen als die selectie helemaal achter de rug is en aangeven toch graag met de loting te willen meedoen.

Voor die laatste groep moet ook wel tijd worden ingeruimd om te kunnen beoordelen of dit een redelijk verzoek is. Maar het kan ook leiden tot een afwijzing ervan, zoals dat ook eerder bij de selectie is gebeurd. Net zoals bij hetgeen we hebben gesteld bij 'alleen maar selectie' kun je dan allerlei scenario's opstellen, met elk hun eigen logistieke uitdagingen. We laten die exercitie over aan de experts en juristen.

2.6.4 Terugtrekken en niet slagen...

Ook toch even over de te volgen procedure, vooral als het gaat om de planning van alle onderdelen ervan, het uitkiezen van a.s. studenten, het organiseren van een loting en dat soort zaken. De hogescholen en universiteiten hakken natuurlijk al wat langer met het fixus-bijltje, maar door het mogelijk combineren van selectie en loting kunnen zich meerdere momenten voordoen waarbij het toch echt uitkijken geblazen is. Bij de selectie kunnen a.s. studenten op een wachtlijst komen te staan, en vervolgens bij de loting ook weer. Die lijsten kunnen zonder meer 'in elkaar gaan grijpen'. Er zullen aspirant-studenten zijn die zich al gaandeweg terugtrekken, en het al dan niet (meteen) doorgeven. Maar ze kunnen ook niet slagen voor het eindexamen en dat betekent dat er pas in een laat stadium plekken vrijkomen.

Uiteraard is dit allemaal in een 'model' te gieten, met 'waarschijnlijkheden', maar de instelling zal op een of andere wijze slim moeten omgaan met deze bewegingen in de populatie aspirant-studenten. Misschien is het ook een kwestie van ervaring opdoen, maar we denken dat in het tijdschema hiervoor ruimte moet zijn, dus dat men niet te lang moet wachten met het plannen en uitvoeren van bepaalde zaken binnen de gehele procedure. Aan het eind van dit document gaan we daar nog even kort op in, met een paar suggesties.

2.6.5 Het artikel dan toch... lid 3

Het gaat ons in het kader van deze reactie vooral erom dat er geen loting behoeft plaats te vinden, dus niet verplicht wordt gesteld. Dat moet helder zijn voor de aspirant-studenten en derhalve ook dient te worden verwerkt in lid 3. Daarbij doen we een eerste voorstel voor aanpassing, voor het eerste deel van het lid, hier met de nu voorgestelde tekst:

3. *Onverminderd het eerste en tweede lid van dit artikel kan het instellingsbestuur bepalen dat een aspirant-student die niet heeft kunnen deelnemen aan de selectie op basis van de kwalitatieve selectiecriteria, kan deelnemen aan de loting, als het vaststelt dat bij weigering van deelname sprake zou zijn van een onbillijkheid van overwegende aard.*

Taalkundig: Het is zo dat 'zou zijn' in de eerste zin kan worden vervangen door 'is'. Het is namelijk zo dat het instellingsbestuur dit zelf vaststelt en daarover een uitspraak doet. Die ligt dan zonder twijfel voor het bestuur vast, dus het 'is' zo. Als er vervolgens protest wordt aangetekend, kan door een andere partij eraan worden getwijfeld, enz.

Aldus wordt het eerste deel van lid 3 naar onze mening beter door dit te nemen:

3. *Onverminderd het eerste en tweede lid van dit artikel kan het instellingsbestuur bepalen dat in het geval er binnen de selectieprocedure tevens een loting plaatsvindt een aspirant-student die niet heeft kunnen deelnemen aan die selectie op basis van de kwalitatieve selectiecriteria, mag deelnemen aan deze loting. Dit is het geval als het instellingsbestuur vaststelt dat bij weigering van deelname aan de loting sprake is van een onbillijkheid van overwegende aard.*

Vervolgens staat er verder in lid 3:

'Indien gebruik wordt gemaakt van verschillende lotingsgewichten, maakt het instellingsbestuur vooraf bekend aan een aspirant-student welk gewicht aan de loting, zoals bedoeld in de eerste volzin, wordt toegekend.'

Het lijkt ons het meest logisch om dit mee te nemen in artikel 4.7a over de loting, in plaats van het hier apart te noemen. Het is een specifieke categorie die aldaar kan worden verwerkt. En het is uiteraard voor de hand liggend dat deze informatie al vooraf bekend is, alvorens de inschrijving voor deze fixusopleiding open te stellen.

Voorstel is derhalve deze zin hier weg te laten.

Overigens staat hier dat het gaat om het 'lotingsgewicht', maar het kan ook om 'lotingsklassen' gaan met voor elke klassen een 'toelatingskans'.

2.7 Formulering artikel 4.7

Vervolgens kijken we naar het artikel over de selectie, met medeneming van alles wat hierboven al ter berde is gebracht (dus toen al met een scheef oog gekeken naar dit en het volgende artikel).

Artikel 4.7. Selectie

1. Het instellingsbestuur draagt er zorg voor dat de selectieprocedure uiterlijk 14 april is afgerond.
2. Het instellingsbestuur kan voor 15 januari beginnen met de selectie, mits alle kandidaten die zich uiterlijk 15 januari hebben aangemeld, kunnen deelnemen aan de volledige selectie.
3. Als het aantal aanmeldingen lager is dan of gelijk is aan het aantal beschikbare plaatsen, vindt geen selectie plaats.

Vraag is wat wordt verstaan onder 'volledige selectie'. Het is een selectie op zich. Of wordt bedoeld dat het gaat om de onderliggende stappen die daarbij worden doorlopen? We gaan er overigens vanuit dat dit artikel puur gaat over de situatie waarbij de instelling kiest voor alleen het hanteren van een selectie op basis van de minimaal twee criteria, dus zonder loting eraan vastgekoppeld. Alle plekken worden derhalve verdeeld op basis daarvan.

Dus langlopend wat er zoal kan gebeuren, nog maar een keer, met deze focus – met een duidelijke overlap met wat al eerder is gesteld, maar het is interessant om het in die andere context te bezien.

- Er is geen loting opgenomen in de selectie.
Stel dat er X plaatsen beschikbaar zijn.
Op 16 januari kan blijken dat het aantal aanmeldingen X of minder is. Dan zou iedereen kunnen worden toegelaten.
- Kennelijk kan men doorgeven aan die a.s. studenten dat ze uiterlijk 14 april meer horen, maar dat er in de tussentijd geen selectie plaatsvindt waarbij zij in het geweer dienen te komen.
- Echter, na 15 januari melden zich toch nog meer aspirant-studenten, zodanig dat het totale aantal onder de X blijft. Het instellingsbestuur kan deze studenten niet weigeren, als ze dit voor 14 april doen (dus ook voor 1 mei...).
- Na 15 januari melden zich toch zoveel studenten meer dat het totale aantal meer dan X wordt. Het instellingsbestuur zou dan moeten bepalen of ze buiten hun schuld om te laat zijn (na 15 januari) en zo niet, of ze moeten worden meegenomen in de selectieprocedure. Maar de vraag is dan of hiervoor een nieuwe fase ingaat. Dat kan betekenen dat:
1^e optie:
  - degenen die zich voor 15 januari hebben aangemeld, sowieso worden toegelaten, met als mogelijkheid dat daarbij zich a.s. studenten bevinden die bij het toepassen van een selectie met kwaliteitscriteria niet door die selectie zouden zijn gekomen.
  - degenen die zich na 15 januari hebben aangemeld, moeten meedoen aan een kwalitatieve selectie voor de resterende plaatsen (bijvoorbeeld af te ronden voor 1 maart) dan wel aan een loting (afgerond uiterlijk 14 april).2^e optie:
  - iedereen alsnog aan de kwalitatieve selectie moet worden onderworpen, en dat pas op een gegeven moment een rangorde wordt vastgesteld, dus voor alle aspirant-studenten.

Het klinkt allemaal wat ingewikkeld maar het gaat er eigenlijk om wanneer het instellingsbestuur kan en moet constateren dat het aantal aanmeldingen maximaal die X is. Het ligt eigenlijk voor de hand om daarvoor die 14 april te gebruiken. Maar degenen die zich uiterlijk 15 januari hebben aangemeld, willen wel heel graag z.s.m. weten waar ze aan toe zijn, om eventueel zich te kunnen gaan richten op een andere opleiding.

Je zou kunnen denken aan het aanpassen van lid 3:

Artikel 4.7. Selectie

1. *Het instellingsbestuur draagt er zorg voor dat de selectieprocedure uiterlijk 14 april is afgerond.*
2. *Het instellingsbestuur kan voor 15 januari beginnen met de selectie, mits alle kandidaten die zich uiterlijk 15 januari hebben aangemeld, kunnen deelnemen aan de selectie.*
3. *Als het aantal aanmeldingen per 15 januari lager is dan of gelijk is aan het aantal beschikbare plaatsen, vindt geen selectie plaats voor degenen die zich uiterlijk 15 januari hebben aangemeld. Voor degenen die zich na 15 januari aanmelden stelt het instellingsbestuur een selectieprocedure vast voor het aantal plaatsen dat dan nog beschikbaar is.*

Maar goed, dan moet men hiermee dus nog wel aan de slag, om zoiets te bedenken, vergelijkbaar met de procedure die men al had bedacht voor het geval er meer aanmeldingen dan plaatsen zouden zijn per 15 januari.

2.8 Formulering artikel 4.7a

Dan stappen we over naar de loting:

Artikel 4.7a Loting

1. Het instellingsbestuur maakt tijdig bekend
  - a. onder welke voorwaarden een aspirant-student op basis van tenminste twee kwalitatieve selectiecriteria meteen wordt toegelaten tot de opleiding;
  - b. onder welke voorwaarden een aspirant-student in aanmerking komt voor een rankingnummer op grond van loting bij de keuze voor toepassing van artikel 7.53 lid PM (combinatie van selectiecriteria en loting).
2. Indien een instelling gewicht toekent aan de loting op basis van de kwalitatieve selectiecriteria zoals bedoeld in artikel 7.53 lid PM van de wet, dan maakt zij tijdig bekend voorafgaand aan de selectieprocedure hoe dit gewicht wordt bepaald;
3. Indien een instelling werkt met lotingsklassen, dan maakt zij tijdig voorafgaand aan de selectieprocedure bekend wat de verhouding in toelatingskans is tussen de verschillende lotingsklassen.
4. De loting wordt verricht in het bijzijn van een door het instellingsbestuur aan te wijzen notaris.

Hierbij een paar kanttekeningen als het gaat om de tekst:

- Bij lid 1 kan een ':' na 'bekend' worden geplaatst.
- Bij a onder lid 1 moet na ';' het woord 'en' komen te staan.
- In lid 2 lijkt ons het woord 'een' voorafgaande aan 'gewicht' te zijn weggefallen. Een instelling kan een loting belangrijk vinden en dus gewicht aan het toepassen ervan toekennen, maar dat wordt hier niet bedoeld. Het gaat hier om de weging van bepaalde zaken die aan de loting zijn gekoppeld. Men kan de uitkomst van de kwalitatieve selectie gaan meenemen en elke student een 'gewicht' meegeven. Het lijkt ons beter om de volgende tekst te gebruiken:
Indien de instelling een aspirant-student een persoonlijk gewicht toekent bij de loting op basis van de kwalitatieve selectiecriteria zoals bedoeld in artikel 7.53 lid PM van de wet, dan maakt zij tijdig bekend voorafgaand aan de selectieprocedure hoe dit gewicht wordt bepaald;
- In lid 1a is het vermelden van 'tenminste twee' niet nodig aangezien dit al in de wet is vereist. Het roept nu alleen maar extra vragen op over het aantal. Dus graag aanpassen naar: '*onder welke voorwaarden een aspirant-student op basis van de selectie meteen wordt toegelaten tot de opleiding*'.
- In lid 1a wordt gesproken over 'meteen'. Maar dat is een rekbaar begrip en ook te relateren aan de procedure die wordt gevolgd. We nemen aan dat wordt bedoeld dat de betrokkene niet hoeft mee te doen aan de loting. Dat kan dus ook gewoon worden gezegd:
'onder welke voorwaarden een aspirant-student op basis van tenminste twee kwalitatieve selectiecriteria wordt toegelaten tot de opleiding zonder mee te behoeven doen aan de loting.'

Dit allemaal samen nemend zou het artikel kunnen gaan luiden:

Artikel 4.7a Loting

1. *Het instellingsbestuur maakt tijdig bekend:*
  - a. *onder welke voorwaarden een aspirant-student op basis van tenminste twee kwalitatieve selectiecriteria meteen wordt toegelaten tot de opleiding; en*

- b. onder welke voorwaarden een aspirant-student in aanmerking komt voor een rankingnummer op grond van loting bij de keuze voor toepassing van artikel 7.53 lid PM (combinatie van selectiecriteria en loting).
2. Indien de instelling per aspirant-student een persoonlijk gewicht toekent bij de loting op basis van de kwalitatieve selectiecriteria zoals bedoeld in artikel 7.53 lid PM van de wet, dan maakt zij tijdig bekend voorafgaand aan de selectieprocedure hoe dit gewicht wordt bepaald;
  3. Indien de instelling werkt met lotingsklassen, dan maakt zij tijdig voorafgaand aan de selectieprocedure bekend wat de verhouding in toelatingskans is tussen de verschillende lotingsklassen.
  4. De loting wordt verricht in het bijzijn van een door het instellingsbestuur aan te wijzen notaris.

3 Fout in artikel 4.8 – het herstellen ervan kan ook nog worden meegenomen

Bij het nalopen van het tijdpad dat aan deze aanpak is verbonden, bleek ons dat in artikel 4.8 van de regeling een fout zit. Het gaat om het laatste lid, nummer 10:

- 8 Als een kandidaat een bewijs van toelating niet tijdig accepteert, reikt de instelling een bewijs van toelating uit aan de kandidaat met het laagste rankingnummer, die nog geen bewijs van toelating heeft ontvangen.
- 9 Het instellingsbestuur stelt een uiterste datum vast waarna geen bewijzen van toelating worden uitgereikt, met dien verstande dat deze datum niet voor 1 augustus ligt.
- 10 Voor de uiterste datum, bedoeld in het achtste lid, dienen alle bewijzen van toelating uitgereikt te zijn.

In lid 10 wordt verwezen naar het achtste lid. Dit dient evenwel het *negende* lid te zijn.

4 Tijdpad in vogelvlucht

Hier voor de goede orde het globale tijdpad weergegeven als het gaat om de logistiek met het toepassen van deze regeling – gezien vanuit de aspirant-student.

Datum	Activiteit
Ruim voor 1 oktober	Alles is bekend bij de aspirant-studenten hoe de selectie in elkaar zit, met de kwalitatieve criteria, via een loting of met gebruik van beide mogelijkheden, inclusief het karakter van de loting (gewogen of ongewogen)
Vanaf 1 oktober	Aanmelden voor opleidingen met een fixus
Tussen 1 oktober en 15 januari	Afwachten hoe de instelling omgaat met de vroege aanmeldingen: alvast starten of wachten wanneer gaat blijken dat er minder plaatsen zijn dan aanmeldingen
Tussen 15 januari en 14 april	Verdere afhandeling van de selectieprocedure en als men werkt met loting, het wachten daarop en het merken wat de uitslag ervan is
Tot en met 1 mei	Kunnen aanmelden voor opleidingen zonder fixus

5 Wijzigingen verband houdend met het gewijzigde artikel 7.53 WHW

Bij de regeling is ook een toelichting gevoegd. We nemen daar een aantal stukken uit, met daar tussenin waar we dat nodig achten, cursief wat kanttekeningen.

Met de wetswijziging wordt decentrale loting toegevoegd als selectie-instrument bij opleidingen met een capaciteitsfixus. Met het oog op de toegankelijkheid van het onderwijs is het belangrijk dat instellingen voor hoger onderwijs een passende keuze kunnen maken in het gebruik van selectie-instrumenten gericht op hun specifieke opleidingsdoelen. Hierdoor kunnen universiteiten en hogescholen per opleiding meer maatwerk toepassen bij het inrichten van selectieprocedures en wordt beoogd de kanselijkheid voor aspirant-studenten te vergroten. De selectieprocedure heeft vervolgens als doel te bepalen welke kandidaten wel en welke niet één van de schaarse plaatsen op de opleiding kunnen krijgen.

Aan dat stelsel van decentrale selectie wordt met de wetswijziging het instrument decentrale loting toegevoegd. Aan de inzet van loting, gewogen of ongewogen, of een combinatie van loting en selectie worden geen voorwaarden verbonden. Het is aan de instelling te bepalen welk instrument het beste kan worden ingezet als selectiemethode voor een numerus fixusopleiding. De vrijheid die

instellingen krijgen om selectieprocedures vorm te geven leidt ertoe dat instellingen selectieprocedures kunnen vormgeven die passen bij het karakter en de inhoud van opleidingen en het werkveld waarvoor deze opleiden.

Het betekent dus dat het toevoegen van loting geen verplichting is en ook wordt. Het is voorstelbaar dat men zich alleen maar beperkt tot de selectie met de minimaal twee criteria. Mocht dan blijken dat een andere instelling voor dezelfde opleiding betere studie- en studentensuccessen kan overleggen bij een accreditatie met inzet van selectie en loting, kan altijd de vraag aan de instelling worden gevraagd of ze daarvan kunnen leren. Dat is een zachte stok achter de deur, over vijf jaren.

Van belang bij de onderbouwing voor de gekozen selectieprocedure is de effectiviteit van de toegepaste selectiecriteria en de effecten op kansengelijkheid. Uit de wettekst en bijbehorende memorie van toelichting blijkt dat het mogelijk is om een combinatie tussen de instrumenten, het toepassen van kwalitatieve selectiecriteria en loting, te maken.

Dat kan bijvoorbeeld door middel van gewogen loting, waarbij lotingsgewicht wordt toegekend op basis van de selectiecriteria. Daarnaast kan een gedeelte van de aspirant-studenten op basis van de resultaten op de kwalitatieve selectiecriteria, meteen worden toegelaten – zij hoeven dus niet te loten – waarna de overgebleven plaatsen worden vergeven op basis van gewogen dan wel ongewogen loting.

Het instellingsbestuur kan daarbij op grond van de wet tevens besluiten dat studenten op basis van de resultaten op de kwalitatieve selectiecriteria worden uitgesloten van de loting.

Regeling

In het gewijzigde PM lid van artikel 7.53 WHW is bepaald dat bij ministeriële regeling, voorschriften kunnen worden vastgesteld met betrekking tot de loting en de wijze waarop kwalitatieve selectiecriteria en loting gecombineerd kunnen worden. Deze wijziging van de Regeling is hier de uitwerking van.

De in deze Regeling opgenomen nadere voorschriften zien op het aantal te verdelen plaatsen op basis van onderscheidenlijk de scores op de kwalitatieve selectiecriteria en de loting, de organisatie van de loting en een uitbreiding van de mogelijkheid voor instellingen om de hardheidsclausule toe te passen.

Ho, ho, dus alleen maar als de instelling voor die combinatie kiest of alleen maar voor loting.

Inzet van selectie-instrumenten

De wijze waarop de selectie-instrumenten, tenminste twee kwalitatieve selectiecriteria of loting, worden ingezet en onder welke voorwaarden een aspirant-student in aanmerking komt voor directe plaatsing dan wel een rankingnummer wordt voorafgaand aan de selectieprocedure bekendgemaakt door de instelling.

Het is 'selectiecriteria en/of loting'...

Aspirant-studenten kunnen hier rekening mee houden bij het kiezen van de opleiding en instelling. In de praktijk maken opleidingen hun selectieprocedures in de zomer bekend voorafgaand aan de selectieperiode, dit geeft de aspirant-student ruim de mogelijkheid om een weloverwogen keuze te maken.

Toch maar vastleggen: in de zomer wordt 'voor 1 juli'?

Vooraf wordt ook door de instelling bekend gemaakt onder welke criteria een aspirant-student in welke groep belandt: direct toegelaten, indeling in lotingsklassen (eventueel met een bepaald lotingsgewicht) of meteen afgewezen. Het meteen afwijzen zou vooral kunnen zien op aspirant-studenten die geen enkele inspanning leveren en moeite doen voor de selectieprocedure. Zij worden dan niet toegelaten tot loting. Van aspirant-studenten mag immers wel een bepaalde inspanning worden verwacht, bijvoorbeeld een dag meelopen of deelnemen aan een matchingsgesprek. De Universiteiten van Nederland en de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra onderschrijven deze uitleg.

De VH ook?

De instellingen kunnen een door de opleiding zelf geformuleerde inspanningsverplichting vragen van studenten als voorwaarde om mee te mogen doen aan de loting. Deze instellingen nemen de keuzes en voorwaarden op in het door hen opgestelde selectiereglement en publiceren dit op hun website.

Organisatie van de loting

Instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor het inrichten van de lotingsprocedures en de (technische) uitvoering daarvan. Instellingen kunnen daarbij onderling de samenwerking zoeken. In deze Regeling is wel vastgelegd dat het verplicht is een notaris toe te laten zien op de loting. Het instellingsbestuur dient daarvoor een notaris aan te wijzen. Hiermee komt de Minister tegemoet aan de wens van de studentenorganisaties, die het belang van een eerlijke en zorgvuldige procedure hebben aangegeven. Daar komt bij dat het de rechtmatigheid ten goede komt en de bewijslast vereenvoudigt in bezwaar- en beroepsprocedures. Er worden vooralsnog geen kaders gesteld aan de lotingsklassen om instellingen de ruimte te geven hier zelf ervaring mee op te laten doen. Vanwege de mogelijkheid studenten uit te sluiten van de loting, ligt het niet voor de hand om binnen de loting de kansverhoudingen te beperken. Instellingen worden wel verplicht om vooraf bekend te maken hoe en op grond waarvan de kansverhoudingen worden bepaald.

Hardheidsclausule

De hardheidsclausule in de Regeling wordt uitgebreid om studenten in onbillijke situaties alsnog aan de loting te laten deelnemen. De instellingen kunnen ervoor kiezen deze bepaling toe te passen, het is mede afhankelijk van de gekozen selectie-instrumenten. De hardheidsclausule ziet niet op een directe toelating in onbillijke situaties.

Data

Zowel instellingen als studenten hebben aangegeven vast te willen houden aan de data die in artikel 4.6, eerste lid en artikel 4.7, eerste lid van de Regeling zijn vastgelegd. Bij de uiterste aanmeldmogelijkheid wordt om die reden geen onderscheid gemaakt tussen selectie op grond van kwalitatieve selectiecriteria, loting of een combinatie van beide. Dit geldt ook voor de datum voor bekendmaking van de van resultaten van de selectie (inclusief eventuele loting) en de daaruit vloeiende rangnummers. Die datum blijft 15 april.

Artikel 4.6, eerste lid en artikel 4.7, eerste lid van de Regeling blijven aldus onverminderd van toepassing en zijn ook van toepassing op het selectie-instrument loting.

Het is dus 'uiterlijk' 15 april. Of is 15 april DE datum? Laten we daar voorzichtig mee zijn als het gaat om de tekstuele behandeling.

6 Tot slot

Het is jammer dat de gelegenheid niet is aangegrepen door de overheid om een aantal duidelijke piketpalen te slaan. In de gehele regeling zitten nu ook weer allerlei grijze gebieden, om te benadrukken dat de hogescholen en universiteiten autonoom zijn. Maar het gaat gewoon om bekostigde instellingen die worden betaald uit hetgeen de samenleving bij elkaar schraapt en overhandigt aan de regering om er de juiste dingen mee te doen en in gang te zetten. In zo'n setting mag OCW best eisen stellen, om de doelgroepen zoals in deze regeling de a.s. studenten – dus vooral jongeren – de kans te geven zo goed mogelijk de procedure te kunnen doorlopen.

Een paar zaken, om maar wat te noemen, die best kunnen worden 'vastgespijkerd':

- Bekend zijn van de procedure: uiterlijk 1 mei voorafgaand aan het nieuwe studiejaar.
- Aanmelden tussen 1 oktober en 15 december.
- 60% van de plaatsen via selectie op basis van minimaal twee kwaliteitscriteria, in de periode tussen 15 december en 15 februari, inclusief deelname aan de 'studiekeuzecheck'.
- 40% van de plaatsen via loting, ongewogen, voor iedereen die daaraan wil meedoen en heeft meegedaan aan de 'studiekeuzecheck', plaatsvindend uiterlijk 15 maart.

Kom op, aan de slag en laat de a.s. studenten dan met rust bij de voorbereiding op het eindexamen.

Annex – Handboek Selectie (opgesteld door universiteiten)

Onlangs verscheen, toeval of niet, een ‘handboek selectie’, opgesteld door een grote groep experts en betrokkenen bij een aantal universiteiten. We geven hier, ter informatie, een stuk uit de inleiding en de tekst die behoort bij een model om een selectieprocedure te ontwerpen en bij te houden.

Het handboek is hier te vinden:

https://www.universiteitenvannederland.nl/nl_NL/nieuws-detail/nieuwsbericht/908-p-wetenschappers-publiceren-handboek-voor-goede-selectieprocedures-bij-umc-39-s-universiteiten-en-hogescholen-nbsp-p.html

Uit de inleiding

Het boek richt zich daarbij primair op de mensen die bij het ontwerpen van de selectieprocedure betrokken zijn op opleidings- en instellingsniveau. Daarbij richt het boek zich op selectie in de breedte van het hoger onderwijs, zowel bachelor als master, en zowel hbo als wo. Elementen van het handboek zullen mogelijk ook breder voor selectie in het onderwijs bruikbaar zijn. In dit handboek kiezen we er zeer bewust voor om niet voor te schrijven hoe een selectieprocedure eruit behoort te zien.

Om twee redenen zou dat problematisch zijn. Allereerst zou dat ontkennen dat de context van een opleiding een grote rol speelt bij de inrichting van een selectieprocedure. De kennis, vaardigheden en attitudes die nodig zijn, zijn sterk afhankelijk van de inhoud en vorm van de opleiding. Een geneeskundeopleiding vraagt iets anders van studenten dan een opleiding bij een University College en een bachelor psychologie vraagt iets anders dan een master klinische psychologie.

Ook het didactische model dat gebruikt wordt binnen de opleiding kan bepaalde vaardigheden vragen van studenten. Daarnaast verschilt natuurlijk ook eventuele voorkennis die verondersteld wordt. Het is dan ook logisch dat de meest geschikte studenten voor de ene opleiding, niet direct het meest geschikt zijn voor de andere opleiding.

Een goede selectieprocedure zal dat weerspiegelen. Studenten kunnen op verschillende manieren goed bij een opleiding passen, wat ook kan zorgen voor een diverse populatie studenten

Het ADDIE-model

ADDIE is een acroniem dat verwijst naar de belangrijkste fasen in een ontwikkel- of herzieningsproces: Analyse, Design, Ontwikkeling (Development), Implementatie en Evaluatie. We bespreken de fasen kort een voor een. Deze elementen geven structuur aan de rest van de bespreking, hoewel sommige stappen in de rest van het handboek meer aandacht zullen krijgen dan andere

Analyse

Het analyseren van de beginsituatie is de eerste stap voor het opzetten van een selectieprocedure. Hierbij overweeg je vooral wat het doel is van de selectieprocedure die ontwikkeld gaat worden: waarom wil je een selectieprocedure gaan opzetten, wat moet die toevoegen of veranderen aan de huidige situatie en wanneer ben je tevreden over de procedure? Of wat moet een aanpassing in de selectieprocedure opleveren? Belangrijk in deze fase is dus om te onderzoeken:

- Waar is behoefte aan (waarom wordt selectie ingezet? Is het beperken van de instroom inderdaad passend bij de situatie?);
- Wat zijn de doelen van de selectie: wat wil je met je selectie bereiken en wanneer ben je er tevreden mee?
- Welke eisen zijn er aan datgene wat ontwikkeld gaat worden? Wat mag er (niet) vanuit wet- en regelgeving? Wat zijn de eisen vanuit de universiteit en de faculteit/opleiding die aan de procedure gesteld worden? Wat zijn de doelen en wat is de visie van het instituut? Hoe verhouden die elementen zich tot elkaar?
- Wat weten/kunnen de deelnemers aan de selectie al, wat mag je verwachten van de deelnemers aan je procedure (op welk niveau kun je de kandidaten testen, bijvoorbeeld uitgaan van het eindniveau van de middelbare school; Ab Latif & Mat Nor, 2020)?

Na de analyse komt de eerste D van ADDIE: Design.

In deze ontwerpfasen gebruik je de informatie die in de analyse is verzameld om een blauwdruk van de selectieprocedure te maken. Deze blauwdruk wordt gebruikt tijdens de ontwikkeling, en is bedoeld om ervoor te zorgen dat alle elementen van de selectie meten wat ze moeten meten. Daarmee helpt de blauwdruk om de vooraf opgestelde doelen te bereiken (Reinbold, 2013). Het gaat daarbij om vragen als:

- Wat moet er in de selectieprocedure gemeten worden en waarom?
- Moet iedereen in dezelfde mate aan alle eisen voldoen, of is onderling compenseren ook goed? Hoeveel variatie tussen de vaardigheden van studenten is wenselijk of juist niet? Wat is de absolute ondergrens in vaardigheden, als die er is? En hoe verhoudt die ondergrens zich tot de toelaatbaarheidseisen voor de opleiding?
- Hoe bereid je kandidaten voor op de daadwerkelijke selectie, en welke voorbereiding verwacht je van kandidaten?
- En daarna: Welke instrumenten ga je voorleggen aan de kandidaten? Met welke (combinatie van) instrumenten kun je je doelen bereiken?

Develop (ontwikkelen)

Als het voorbereidende onderzoek- en denkwerk is voltooid, kom je bij de ontwikkelfase (development), de tweede D in het ADDIE-model. Dit is, zoals de naam al doet vermoeden, de fase waarin de selectie in zijn geheel wordt ontwikkeld nadat de opzet is vastgesteld. Er is nadrukkelijk overlap tussen de ontwikkeling en de ontwerp- en analysefasen. Het testen van de verschillende onderdelen (fasen en instrumenten) van de selectieprocedure hoort ook bij deze fase.

Implementatie

De implementatie behelst de daadwerkelijke uitvoering van de selectie. Hierbij observeer je ook vooral wat er gebeurt en hoe deelnemers aan het proces reageren (Ab Latif & Mat Nor, 2020). Dit is namelijk een belangrijke input voor de evaluatiefase.

Evaluatie

Eigenlijk is de evaluatiefase verweven met elke stap van het proces. In de laatste stap van de procedure vul je dat aan met een evaluatie van het hele proces en de uitkomsten van de selectieprocedure. Dit is input voor het verbeteren van de procedure voor de volgende keer dat er geselecteerd moet worden. Voor het herzien van de procedure zijn de bovenstaande stappen weer nuttig.